

ΑΝΘΡΩΠΟΙ:

ΜΙΑ

ΣΥΝΤΟΜΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ ΠΩΣ

ΤΑ ΓΕΓΕΝΟΤΑ ΜΕ

ΟΛΑ!

ΤΟΜ ΦΙΛΙΠΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Άνθρωποι: Μια σύντομη ιστορία του πώς τα γ...με όλα!**
ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: Humans. A brief story of how we f*cked it all up
Από τις Εκδόσεις Wildfire, Λονδίνο 2018
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Tom Phillips
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Λητώ Ανδρέου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κατερίνα Δουρίδα
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ηλίας Μασούρης
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Tom Phillips, 2018
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2019

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2019

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-3161-1
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-3162-8

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.	PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
<i>Από το 1979</i>	<i>Publishers since 1979</i>
Έδρα:	Head Office:
Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550	Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΑΝΘΡΩΠΟΙ:
ΜΙΑ
ΣΥΝΤΟΜΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΠΩΣ
ΤΑ ΓΕΜΕ
ΟΛΑ!
ΤΟΜ ΦΙΛΙΠΣ

Μετάφραση: Λητώ Ανδρέου

*Αν αφιέρωνα το βιβλίο στην οικογένειά μου,
μάλλον θα κινδύνευα να παρεξηγηθώ άσχημα λόγω του θέματος.*

*Αντ' αυτού, λοιπόν, το αφιερώνω σε όλους όσοι
τα σκάτωσαν κάποια στιγμή μεγαλοπρεπώς.
Δεν είστε μόνοι.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Η Αρχή (ή πότε τα σκατώσαμε για πρώτη φορά)	11
1. Γιατί ο εγκέφαλός σας είναι ηλίθιος	21
2. Ωραίο περιβάλλον έχετε εδώ	45
3. Η ζωή πάντα βρίσκει τον δρόμο ε;	67
4. Ακολουθα τον ηγέτη	87
5. Εξουσία στον λαό	115
6. Πόλεμος: ποιο το νόημα;	131
7. Ξέφρενο αποικιακό πάρτι	157
8. Οδηγός διπλωματίας για πρωτάρηδες και/ή εν ενεργεία Προέδρους	199
9. Η λερή θερμότητα της τεχνολογίας	223
10. Μια μικρή ιστορία του πώς δεν το είδαμε να έρχεται ...	257
ΕΠΙΛΟΓΟΣ: Σκατώνοντάς τα στο μέλλον	271
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	281
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	283
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	285

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Αρχή (ή πότε τα σκατώσαμε για πρώτη φορά)

Πριν από πολλά πολλά χρόνια, καθώς ο ήλιος ανέτελλε πάνω από τις κοιλάδες και τις πεδιάδες της Αφρικής, μια νεαρή πιθηκίνα άραζε σε ένα δέντρο.

Δε γνωρίζουμε τι ακριβώς σκεφτόταν ή τι έκανε εκείνη την ημέρα. Πιθανώς να έψαχνε κάτι να φάει ή αρσενικό για να ζευγαρώσει, ή μπορεί απλώς να παρατηρούσε το διπλανό δέντρο μήπως και ήταν καλύτερο. Σίγουρα δε γνώριζε ότι τα γεγονότα εκείνης της ημέρας θα την έκαναν την πιο διάσημη εκπρόσωπο του είδους της – που, βέβαια, ακόμα κι αν το μάθαινε με κάποιον τρόπο, η όλη έννοια της διασημότητας δε θα είχε κανένα νόημα για εκείνη. Επίσης, δε γνώριζε κι ότι βρισκόταν στην Αιθιοπία, αφού όλα αυτά συνέβησαν εκατομμύρια χρόνια προτού κάποιος συλλάβει τη λαμπρή ιδέα να χαράξει γραμμές σε έναν χάρτη και να δώσει ονόματα στα σχήματα ώστε να έχουμε έναν καλό λόγο για να πολεμάμε.

Εκείνη και οι συγγενείς της διέφεραν λιγάκι από τους άλλους πιθήκους που ζούσαν την ίδια περίοδο· οι γοφοί και τα πόδια τους είχαν κάτι ασυνήθιστο που τους επέτρεπε να κινούνται με έναν νέο τρόπο. Οι πίθηκοι αυτοί είχαν ξεκινήσει να κατεβαίνουν από τα δέντρα και να περιφέρονται όρθιοι στις σαβάνες. Είχε αρχίσει, δηλαδή, να συντελείται εκείνη η πρώτη αλλαγή

που, με τον καιρό, θα οδηγούσε σε εσάς, εμένα και κάθε άλλο άτομο στον πλανήτη. Η πιθηκίνα δεν το ήξερε, αλλά ζούσε κοντά στην αρχή μιας από τις πιο απίθανες ιστορίες· την αρχή του μεγάλου ταξιδιού της ανθρωπότητας.

Μετά έπεσε από το δέντρο και πέθανε.

Περίπου 3,2 εκατομμύρια χρόνια αργότερα, μια άλλη ομάδα πιθήκων –κάποιοι εξ αυτών κάτοχοι διδακτορικών– θα ξέθαβαν τα απολιθωμένα της οστά. Και επειδή αυτό συνέβη τη δεκαετία του '60 και οι ερευνητές άκουγαν εκείνο τον καιρό ένα δημοφιλές τραγούδι από ένα συγκρότημα εξαιρετικά «φτιαγμένων» νεαρών από το Λίβερπουλ, αποφάσισαν να την πουν Λούσι. Ήταν ένα ολοκαίνουριο είδος –που σήμερα αποκαλούμε *Αυστραλοπίθηκο του Αφάρ*– το οποίο ανακηρύχθηκε ο «χαμένος κρίκος» ανάμεσα στον άνθρωπο και τον πίθηκο. Η ανακάλυψη της Λούσι μάγεψε ολόκληρο τον κόσμο. Το όνομά της έγινε πασίγνωστο ανά την υφήλιο, ο σκελετός της έκανε πολυετή «περιοδεία» στις ΗΠΑ, και σήμερα η Λούσι αποτελεί τη μεγάλη ατραξιόν του Εθνικού Μουσείου της Αντίς Αμπέμπα.

Ωστόσο, ο μόνος λόγος που γνωρίζουμε γι' αυτήν είναι διότι, πολύ ωμά, τα σκάτωσε. Εκ των υστέρων βλέπουμε, βέβαια, ότι η Λούσι έθεσε το πρότυπο σύμφωνα με το οποίο θα εξελίσσονταν τα πάντα από εκείνο το σημείο κι έπειτα.

Το βιβλίο αυτό μιλάει για τους ανθρώπους και την απίστευτη ικανότητά τους να τα σκατώνουν. Για τους λόγους για τους οποίους πίσω από κάθε επίτευγμα που μας κάνει περήφανους που ανήκουμε στο ανθρώπινο είδος (τέχνη, επιστήμη, μπαρ), υπάρχει πάντα κάτι άλλο που μας κάνει να αισθανόμαστε σύγχυση και απελπισία (πόλεμος, ρύπανση, μπαρ σε αεροδρόμια).

Είναι πολύ πιθανό κάποια στιγμή μέσα στα τελευταία χρό-

νια, ανεξάρτητα από τις προσωπικές ή πολιτικές σας πεποιθήσεις, να αναλογιστήκατε την κατάσταση του κόσμου σήμερα και να μονολογήσατε: ω ρε γαμώτο, τι κάναμε;

Το βιβλίο αυτό είναι εδώ για να δώσει ένα ψήγμα παρηγοριάς κι ελπίδας: μην ανησυχείτε, πάντα έτσι ήμασταν. Και να που είμαστε ακόμα εδώ!

(Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι τη στιγμή που γράφονται ετούτες οι σελίδες βρισκόμαστε λίγες εβδομάδες πριν από τη σύνοδο κορυφής μεταξύ Ντόναλντ Τραμπ και Κιμ Γιονγκ Ουν για τα πυρηνικά, η οποία μπορεί να συμβεί, μπορεί και να μη συμβεί, και μπορεί να πάει καλά, μπορεί και να μην πάει καλά. Δυστυχώς, η τελική ημερομηνία παράδοσης του κειμένου είναι πριν από τη σύνοδο, οπότε και θα μάθουμε αν θα πεθάνουμε όλοι ή όχι. Θα συνεχίσω να γράφω, λοιπόν, υποθέτοντας ότι, αν όντως διαβάζετε αυτό το βιβλίο, καταφέραμε να φτάσουμε μέχρι τουλάχιστον τα τέλη Ιουλίου.)

Υπάρχουν πολλά βιβλία για τα μεγάλα επιτεύγματα της ανθρωπότητας: τους μεγάλους ηγέτες, τους ιδιοφυείς εφευρέτες, το ανίκητο ανθρώπινο πνεύμα. Υπάρχουν, επίσης, και πολλά βιβλία για τα λάθη που έχουμε κάνει: τόσο ατομικές μπαρούφες όσο και σφάλματα με ευρύτερο κοινωνικό αντίκτυπο. Δεν υπάρχουν, όμως, τόσο πολλά που να εξετάζουν πώς καταφέρνουμε να τα κάνουμε όλα βαθύτατα και καταστροφικότερα ματάρια ξανά και ξανά.

Σε μία από εκείνες τις ειρωνείες που το σύμπαν φαίνεται να απολαμβάνει ιδιαίτερα, οι λόγοι που τα σκατώνουμε σε τόσο μεγάλη κλίμακα είναι συχνά ακριβώς ίδιοι με τα στοιχεία εκείνα που μας διαχωρίζουν από τα υπόλοιπα ζώα και μας επιτρέπουν να φτάνουμε ψηλά. Οι άνθρωποι εντοπίζουμε μοτίβα στον κόσμο, τα μοιραζόμαστε με τους συνανθρώπους μας και έχουμε την ικανότητα να φανταζόμαστε εκδοχές ενός μέλλοντος που ακόμα δεν υπάρχει: πως αν αλλάζαμε αυτό το πράγμα, θα συ-

νέβαινε το *άλλο πράγμα*, κι έτσι ο κόσμος θα γινόταν λίγο καλύτερος.

Το μόνο πρόβλημα είναι ότι... δεν είμαστε και πολύ καλοί σε τίποτα από όλα αυτά. Μια ειλικρινής αποτίμηση της μέχρι τώρα απόδοσης της ανθρωπότητας σε αυτούς τους τομείς θα έμοιαζε με εξαιρετικά σκληρή ετήσια αξιολόγηση από ένα αφεντικό που σας μισεί. Φανταζόμαστε μοτίβα εκεί που δεν υπάρχουν. Οι επικοινωνιακές μας δεξιότητες είναι καμιά φορά... απύμνε, ελλιπείς. Κι έχουμε κι ένα εντυπωσιακά κακίστο ιστορικό στο να αντιλαμβανόμαστε ότι αν αλλάξουμε *αυτό το πράγμα*, θα ακολουθήσει και το *άλλο πράγμα*, και μετά εκείνο το *χειρότερο πράγμα*, καταλήγοντας στο *Οχ, Θεέ μου, πώς σταματάμε τώρα αυτό το πράγμα;*

Όσο ψηλά κι αν φτάνει η ανθρωπότητα, όσες κορυφές κι αν κατακτούμε, η καταστροφή πάντα παραμονεύει στη γωνία. Ας πάρουμε ένα ιστορικό παράδειγμα: τη μια στιγμή είσαι ο Σίγκουρντ ο Ισχυρός (Νορβηγός κόμης του Όρκνεϊ του 9ου αιώνα) κι επιστρέφεις θριαμβευτής από τη μάχη πάνω στο άλογό σου, με το κεφάλι του εχθρού σου, του Μάελ Μπριγκτ του Πεταχτοδόντη, να κρέμεται δεμένο από τη σέλα σου.

Την επόμενη στιγμή είσαι... εντάξει, παραμένεις ο Σίγκουρντ ο Ισχυρός, αλλά πεθαίνεις δύο μέρες αργότερα από μόλυνση που προκλήθηκε όταν τα προεξέχοντα δόντια του κομμένου κεφαλιού του Μάελ Μπριγκτ του Πεταχτοδόντη έγδαραν το πόδι σου την ώρα που ίππευες θριαμβευτικά πίσω στην πατρίδα.

Ναι, σωστά διαβάσατε: ο Σίγκουρντ ο Ισχυρός κατέχει την αμφιλεγόμενη διάκριση στη στρατιωτική ιστορία να είναι ο μοναδικός άνθρωπος που σκοτώθηκε από εχθρό τον οποίο είχε αποκεφαλίσει μερικές ώρες νωρίτερα. Η περίπτωση του μας διδάσκει σπουδαία μαθήματα αφενός για την ύβρη, αφετέρου για τη σημασία τού να επιλέγεις εχθρούς που λαμβάνουν οδοντιατρική φροντίδα. Η ύβρη και οι συνεπακόλουθες καταστροφές

της αποτελούν και τα δύο βασικά θέματα στα οποία θα εστιάσει το βιβλίο. Όσοι περιμένουν κάποια ιστορική ανάλυση των οδοντιατρικών προτύπων μάλλον θα απογοητευτούν οικτρά.

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι ο μόνος λόγος που ο Σίγκουρντ ο Ισχυρός και ο Μάελ Μπριγκτ ο Πεταχτοδόνητος πολεμούσαν ήταν γιατί ο πρώτος είχε προκαλέσει τον δεύτερο σε μάχη που προέβλεπε «σαράντα στρατιώτες σε κάθε πλευρά». Ο Μάελ Μπριγκτ συμμορφώθηκε με αυτόν τον όρο, ενώ, αντιθέτως, ο Σίγκουρντ εμφανίστηκε στη μάχη με ογδόντα στρατιώτες. Επομένως, η ιστορία του Σίγκουρντ μάς διδάσκει κι ένα επιπλέον μάθημα αναφορικά με τη σημασία τού να μη συμπεριφέρεσαι σαν μαλάκας, θέμα που, κατά έναν αστείο τρόπο, εμφανίζεται ξανά και ξανά σε όλο το βιβλίο.

Ο Σίγκουρντ είναι μόνο ένας από του άτυχους που έμειναν στην ιστορία περισσότερο για τις ήττες τους παρά για τις νίκες. Στα επόμενα δέκα κεφάλαια θα κάνουμε μια αναδρομή σε ολόκληρη την ιστορία της ανθρωπότητας και τις πάμπολλες περιπτώσεις όπου πραγματικά τα σκατώσαμε. Μια ευγενική προειδοποίηση: αν δεν είστε ιδιαιτέρως χαιρέκακοι, καλύτερα να σταματήσετε εδώ την ανάγνωση.

Η ιστορία της ανθρώπινης προόδου ξεκινά με την ικανότητά μας να σκεφτόμαστε και να δημιουργούμε. Αυτό το στοιχείο είναι που μας διαφοροποιεί από τα άλλα ζώα – αλλά και που μας κάνει να γινόμαστε εντελώς ρεζίλι ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου, *Γιατί ο εγκέφαλός σας είναι ηλίθιος*, θα εξετάσουμε πώς οι πρόγονοί μας σκέφτονταν διαφορετικά· και στη συνέχεια θα δούμε πώς οι προσπάθειές μας να εξηγήσουμε τον κόσμο γύρω μας καταλήγουν να μας ξεγελούν, απογοητεύοντας και οδηγώντας μας σε όλες εκείνες τις φριχτές, φριχτές αποφάσεις.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, *Ωραίο περιβάλλον έχετε εδώ*, θα ακο-

λουθήσουμε τα βήματα της ανθρωπότητας στην αρχή της γεωργίας, όταν ξεκινούσαμε να διαμορφώνουμε τον κόσμο γύρω μας, και θα δούμε πώς καταφέρνουμε πάντα να ρημάζουμε το μέρος όπου ζούμε, συνδέοντας τη μοναδική αυτή ικανότητά μας με τη σταθερή αδυναμία μας να σκεφτούμε διεξοδικά την απάντηση στην ερώτηση: και τι θα γίνει, μωρέ, αν εκτρέψουμε την πορεία αυτού του ποταμού;

Στη συνέχεια, στο κεφάλαιο *Η ζωή πάντα βρίσκει τον δρόμο*; θα ριζούμε μια ματιά στις μονίμως άγαρμπες απόπειρές μας να ελέγξουμε τη φύση, όπου θα δούμε, μεταξύ άλλων, πώς ο πρόεδρος Μάο κι ένας παιχνιδιάρης φανατικός του Σαίξπηρ κατάφεραν να προξενήσουν πανομοιότυπες καταστροφές υποτιμώντας δραματικά τα πουλιά.

Καθώς οι πρώτες ανθρώπινες κοινωνίες αναπτύσσονταν και γίνονταν όλο και πιο περίπλοκες, έγινε σύντομα αντιληπτό ότι θα χρειαζόταν κάποιος υπεύθυνος για να παίρνει τις αποφάσεις. Στο τέταρτο κεφάλαιο, *Ακολουθα τον ηγέτη*, θα γνωρίσουμε τα χειρότερα άτομα που βρέθηκαν ποτέ σε αυτή τη θέση χωρίς να έχουν εκλεγεί. Στο κεφάλαιο 5, *Εξουσία στον λαό*, θα δούμε πώς τα πήγε και η δημοκρατία σε αυτόν τον τομέα.

Πάντως, όσα κι αν επιτύχαμε, το πραγματικό ταλέντο της ανθρωπότητας στη βλακεία ξεδιπλώθηκε μόνο όταν ξεκινήσαμε τα ταξίδια σε όλο τον κόσμο, οπότε και άρχισαν να έρχονται σε επαφή οι διαφορετικοί πολιτισμοί. Τότε ήταν που μπορέσαμε να τα δώσουμε πραγματικά όλα και να κάνουμε τα μεγαλύτερα και καταστροφικότερα λάθη.

Στο κεφάλαιο 6, *Πόλεμος: ποιο το νόημα;*, θα δούμε την πολύχρονη παράδοση που έχουν οι άνθρωποι να εμπλέκονται σε άσκοπες μάχες, και θα εξετάσουμε κάποια από τα πιο ηλίθια πράγματα που έχουν συμβεί ως αποτέλεσμα, συμπεριλαμβανομένων εξαιρετικών παραδειγμάτων, όπως του στρατού που κατάφερε να χάσει μάχη στην οποία δεν εμφανίστηκε καν ο

εχθρός, αλλά και εκείνης της άρτια σχεδιασμένης και οργανωμένης επίθεσης που πήγε στράφι γιατί κάποιος ξέχασε ότι υπάρχουν διαφορετικές ζώνες ώρας.

Στο κεφάλαιο 7, *Ξέφρενο αποικιοκρατικό πάρτι*, θα σαλπάρουμε για το άγνωστο με τις ηρωικές φιγούρες της Εποχής των Ανακαλύψεων, όπου και θα ανακαλύψουμε (Προσοχή! Σπύοιερ) ότι η αποικιοκρατία ήταν κάκιστη ιδέα.

Το κεφάλαιο 8, *Οδηγός διπλωματίας για πρωτάρηδες και/ή εν ενεργεία Προέδρους*, θα μας διδάξει σημαντικά μαθήματα περί λεπτής διαχείρισης διαπολιτισμικών επαφών, όπως την περίπτωση του Σάχη της Αυτοκρατορίας της Χορασμίας που πιθανώς να πήρε τη χειρότερη πολιτική απόφαση στην ιστορία (περιλάμβανε το κάψιμο γενειάδων).

Τους τελευταίους αιώνες, η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος έφερε μια εποχή άνευ προηγουμένου καινοτομιών, ραγδαίων αλλαγών αλλά και συναρπαστικών νέων ευκαιριών για την ανθρωπότητα να σημειώσει επικές αποτυχίες. Εκεί εστιάζει το κεφάλαιο 9, *Η λερή θερμότητα της τεχνολογίας**, όπου θα δούμε πώς η επιστήμη δεν τα καταφέρνει πάντα και τόσο καλά. Θα αναφερθούμε στη μυστηριώδη ακτινοβολία που ήταν ορατή μόνο στους Γάλλους αλλά και στον άνθρωπο εκείνον που έκανε όχι ένα αλλά δύο από τα καταστροφικότερα λάθη του 20ού αιώνα.

Οι αλλαγές συμβαίνουν πλέον τόσο γρήγορα, που ο σύγχρονος κόσμος μπορεί να προκαλεί πραγματική σύγχυση. Στο

* Στο πρωτότυπο: The shite heat of technology. Πρόκειται για παραφθορά της εμβληματικής έκφρασης «The white heat of technology» («Η λευκή θερμότητα της τεχνολογίας») με την οποία έκλεινε ο λόγος που εκφώνησε το 1963 στο Βρετανικό Κοινοβούλιο ο τότε αρχηγός της αντιπολίτευσης και μετέπειτα πρωθυπουργός της χώρας Χάρολντ Γουίλσον. (Σ.τ.Μ.)

κεφάλαιο 10, *Μια μικρή ιστορία του πώς δεν το είδαμε να έρχεται*, θα δούμε πόσο συχνά ακριβώς έχουμε αποτύχει να προβλέψουμε τα φρικτά καινούργια πράγματα που πρόκειται να μας συμβούν.

Και τέλος, στο κεφάλαιο *Σκατώνοντάς τα στο μέλλον*, θα προβλέψουμε τι θα φέρουν οι επερχόμενοι αιώνες ανθρωπίνης βλακειάς και θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι μάλλον θα περιλαμβάνουν κάποιο είδος εγκλωβισμού μας σε μια διαστημική φυλακή που οι ίδιοι θα έχουμε φτιάξει από τα σκουπίδια μας.

Πρόκειται για ένα βιβλίο για την ιστορία και για τα λάθη. Αξίζει, επομένως, να σημειωθεί ότι πολλές φορές αντιλαμβανόμαστε την ιστορία πολύ, μα πολύ λάθος.

Το πρόβλημα είναι ότι η ιστορία είναι αβέβαιη· κανείς δεν έκανε τον κόπο να καθίσει να γράψει τη συντριπτική πλειοψηφία όσων συνέβησαν, και πολλοί εξ αυτών που το έκαναν μπορεί είτε να έκαναν λάθος ή να ήταν τρελοί ή να ψεύδονταν ή να ήταν βαθύτατα ρατσιστές (ή πολύ συχνά ένας συνδυασμός όλων των παραπάνω). Γνωρίζουμε για τον Σίγκουρντ τον Ισχυρό γιατί η ιστορία του εμφανίζεται σε δύο κείμενα: το έπος Χάιμσκρινγκλα και αυτό των Ορκάδων. Αλλά πώς ξέρουμε αν ήταν ακριβής; Μπορούμε να είμαστε ποτέ απολύτως σίγουροι ότι δεν επρόκειτο για κάποιο ξεκαρδιστικό σκανδιναβικό αστέιο εσωτερικής κατανάλωσης που οι υπόλοιποι δεν καταλαβαίνουμε;

Δεν μπορούμε. Όχι ιδιαίτερα, παρά την εκπληκτική δουλειά που έχουν κάνει ιστορικοί, αρχαιολόγοι και ειδικοί σε δεκάδες άλλους κλάδους. Ο αριθμός των πραγμάτων που γνωρίζουμε στα σίγουρα είναι πολύ μικρός σε σχέση με τον αριθμό των πραγμάτων που ξέρουμε ότι δε γνωρίζουμε. Ο αριθμός

των πραγμάτων για τα οποία ούτε καν ξέρουμε ότι δε γνωρίζουμε είναι κατά πάσα πιθανότητα ακόμη μεγαλύτερος, αλλά δυστυχώς δε γνωρίζουμε με βεβαιότητα.

Αυτό που λέω είναι το εξής: οι πιθανότητες αυτό το βιβλίο περί λαθών να μην περιλαμβάνει λάθη είναι ειλικρινά ελάχιστα. Θα προσπαθώ να το ξεκαθαρίζω όταν υπάρχει αβεβαιότητα, δηλαδή, ποια είναι εκείνα τα σημεία για τα οποία είμαστε σίγουροι, και ποια εκείνα για τα οποία το καλύτερο που μπορούμε να κάνουμε είναι μια ενημερωμένη εικασία. Έχω προσπαθήσει να αποφύγω εκδοχές που ακούγονται «πολύ καλές για να είναι αληθινές», απόκρυφες ιστορίες και μεστά ιστορικά ανέκδοτα που μοιάζουν να διογκώνονται με κάθε νέα αφήγηση. Κι ελπίζω να μην έχω κάνει λάθος.

Και σε αυτό το σημείο μπορούμε να επιστρέψουμε στη Λούσι και το δέντρο από το οποίο έπεσε 3,2 εκατομμύρια χρόνια πριν. Πώς ξέρουμε ότι έπεσε από εκείνο το δέντρο; Το 2016, λοιπόν, μια ομάδα ερευνητών από τις ΗΠΑ και την Αιθιοπία δημοσίευσαν άρθρο στο *Nature*, το σπουδαιότερο επιστημονικό περιοδικό παγκοσμίως. Πέρασαν από αξονικό τομογράφο τα απολιθωμένα οστά της Λούσι, δημιουργώντας έτσι τρισδιάστατους χάρτες στον υπολογιστή ώστε να ανακατασκευάσουν τον σκελετό της. Βρήκαν ότι το είδος των καταγμάτων παρέπεμπε σε οστά ζωντανών οργανισμών και ότι μάλιστα δεν επουλώθηκαν ποτέ, υποδηλώνοντας ότι η Λούσι ήταν ζωντανή όταν έσπασαν κι ότι πέθανε λίγο αργότερα. Συμβουλευτήκαν αρκετούς ορθοπαιδικούς χειρουργούς, και όλοι συμφώνησαν στο ίδιο πράγμα: πρόκειται για κατάγματα που συναντά κανείς σε ασθενή που έχει πέσει από ύψος. Ο τρόπος που έχει ραγίσει το χέρι της υποδηλώνει ότι προσπάθησε να πιαστεί από κάπου για να ανακόψει την πτώση της. Από γεωλογικές έρευνες γνώριζαν ότι η περιοχή όπου ζούσε ήταν μια δασική έκταση εντελώς επίπεδη, κοντά σε ένα ρυάκι. Δεν υπήρχαν γκρεμοί ή

βραχώδη εξάρματα τριγύρω ώστε να πέσει από κάπου. Συμπέρασμα; Η Λούσι έπεσε από δέντρο.

Ήταν μια πραγματικά αξιόλογη δουλειά και έτυχε θερμής υποδοχής από πολλούς ειδικούς του κλάδου. Το μόνο πρόβλημα ήταν ότι μερικοί άλλοι ειδικοί –συμπεριλαμβανομένου του Ντόναλντ Γιόχανσον, του ανθρώπου που ανακάλυψε κιάλας τη Λούσι– δεν πείστηκαν. Αυτό που κατά βάση είπαν ήταν: «Μπα, φίλε, ο λόγος που είναι σπασμένα τα κόκαλά της είναι γιατί αυτό συμβαίνει στα κόκαλα όταν μένουν θαμμένα στη γη για 3,2 εκατομμύρια χρόνια». (Παραφράζω λιγάκι.)

Οπότε... έπεσε τελικά η Λούσι από το δέντρο ή όχι; Ίσως. Το πιθανότερο, μπορώ να σας πω. Αυτό είναι, εν ολίγοις, και το κεντρικό νόημα αυτού του βιβλίου: μπορεί να έχουμε ένα απίστευτο κατόρθωμα επιστημονικής έρευνας, κι ωστόσο πάλι να υπάρχει πιθανότητα να είναι λάθος. Μπορεί κάποιος να είναι αυθεντία στον τομέα του, να παρουσιάζει την καλύτερη δουλειά της καριέρας του, μια ρηξικέλευθη μελέτη που δημοσιεύεται στο επιστημονικό περιοδικό με το μεγαλύτερο κύρος παγκοσμίως, συνθέτοντας συγκλονιστικά στοιχεία από τους τομείς της παλαιοντολογίας και της φυσικής, της υπολογιστικής και της ιατρικής, της ιατροδικαστικής και της γεωλογίας, και χαρίζοντάς μας μια μοναδική ματιά σε μια εποχή τρία εκατομμύρια χρόνια πριν... κι όμως, ακόμα να υπάρχει κίνδυνος να βρεθεί κάποιος και να πει: «Χαχαχα, μπα».

Πάνω που νομίζουμε ότι τα έχουμε τακτοποιήσει όλα, τότε είναι που τα σκατώνουμε· τότε είναι που χτυπά εκείνο το φάντασμα της μπαρούφας που караδοκεί πάντα στη γωνία.

Θυμηθείτε τον Σίγκουρντ τον Ισχυρό.

ΜΙΑ ΑΠΟΛΑΥΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΙΣ ΠΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΕΣ Μ#Λ#ΚΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Στα εβδομήντα χιλιάδες χρόνια που περπατάει το ανθρωπινό είδος πάνω σε αυτή τη γη, έχουμε καταφέρει πολλά. Στην τέχνη, στην επιστήμη, στον πολιτισμό, στο εμπόριο, στην τροφική αλυσίδα είμαστε αληθινοί νικητές. Με κάθε ειλικρίνεια, όμως, δεν επρόκειτο για μια απλή βόλτα στο πάρκο και μερικές φορές καταφέραμε πραγματικά, όσο απίστευτο κι αν φαίνεται, να τα γ...με.

Από την Εκστρατεία των Τεσσάρων Μιασμάτων του Μάο Τσε Τουνγκ μέχρι το Αμερικανικό Νταστ Μπόουλ· από τον Αυστριακό Στρατό που επιτέθηκε στον εαυτό του μια νύχτα όπου όλοι είχαν μεθύσει μέχρι την παγκόσμια υπερδύναμη που εξέλεξε Πρόεδρο έναν τηλεοπτικό τιτάνα... είναι σχετικά ασφαλές να πούμε ότι, ως είδος, δε γίναμε εξυπνότεροι μεγαλώνοντας.

Την επόμενη φορά, λοιπόν, που θα σκεφτείτε ότι πραγματικά τα γ...τε, αυτό το βιβλίο θα σας θυμίσει ότι τα πράγματα θα μπορούσαν να είναι πολύ χειρότερα...

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 22571

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η